

**ТРИЗУБІК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENI
UKRAINIENNE**

Число 35 (191) рік вид. V. 1 вересня 1929 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 1 вересня 1929 року

В наші часи громадська думка багато важить у світі. Впливає вона іноді і на розвиток подій, сприяючи певному прямуванню та підтримуючи його, гальмуючи інше чи виступаючи проти нього. Це не підлягає сумніву.

Ми й самі мали змогу переконатися, як нам, у нашій визвольній боротьбі, в шуканнях марних підпертя у Європі проти ворога стала на перешкоді саме неознайомленість широкого світу з нами, відсутність підготованого для зрозуміння наших змагань ґрунту, брак зацікавлення нашою справою та живої й діяльної симпатії.

З того часу і уряд, і наше громадянство чимало вже зробили, щоб направити те лихо. Але тут треба роботи постійної, у всіх країнах, у всіх сферах життя. Особливо бажаним являється використання для пропаганди нашої ідеї міжнародних з'їздів, праця на форумі міжнародньому.

Безперечно одне з головних завдань наших тут на чужині — це ознайомити громадянство чужих країн з нашими змаганнями та їх метою, прихилити громадську опінію до нашої справи та підготовляти ґрунт сприятливий на слушний час.

От тим-то дуже й дуже на часі виступ військових армії УНР, які взяли участь на останньому п'ятому конгресі CIAMAC-у (Conference Internationale des Associations des Mutilés et des Anciens Combattants) і внесли свій доклад, про що ми згадували в «Тризубі» минулого разу.

«Українська делегація, — подавали ми за газетами, — зголосила по-між іншими свій внесок в комісії миру, звертаючи увагу конгресу на брутальну окупацію совітськими військами України і країн Кавказу, підкреслюючи одночасно, що без визволення тих країв од совітського ярма умиротворення Сходу Європи не можливе. Комісія, прихильючися

до внеску укр. делегації, ухвалила резолюцію, в якій виявляє співчуття до поневолених насильством України й Кавказу, запевняє ті поневолені народи в своїх симпатіях до них і закликає делегатів інвалідських організацій всіх країн, щоб вони, працюючи в душі ідеалів Ліги Націй, привернули увагу опінії своїх країв до тяжкого становища України й Кавказу під окупаційною владою совітів. Резолюцію ту прийняв пленум конгресу».

З великим задоволенням одмічаємо тут, як поставився конгрес до внеску українських військових: в його ухвалі говориться не про пасивне не співчуття, але надається тому співчуттю характер активний, покладаючи на асоціації, що входять до складу СІАМАС-у, — «привернути опінії своїх країв до тяжкого становища України й Кавказу під окупаційною владою совітів».

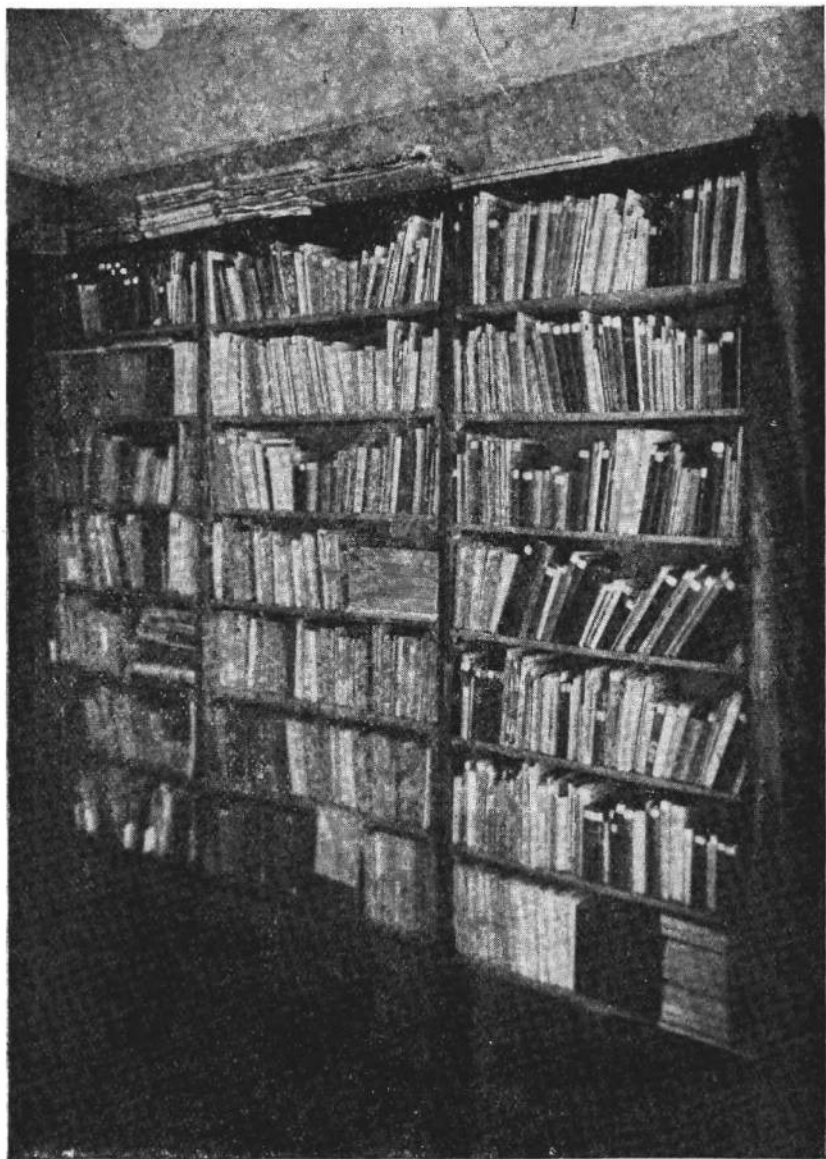
Це, безперечно, наша моральна перемога. Надає їй чимало ваги і те, хто саме її ухвалив. Адже прийняла її загальноєвропейська організація інвалідів та комбатантів великої війни, що охоплює не тільки переможців, але й переможених. Не можна піддавати сумніву ані справжньої прихильності до справи миру, ані заперечувати чисто громадського характеру цієї організації.

Не стоять за ними уряди, не вони ведуть політику, не вони рішають справу війни й мира. Але в кожній країні власне вони, ті бійці з великої війни, що кров'ю своєю і тяжким каліцтвом засвідчили відданість отчизні, саме вони мають до себе повагу і послух.

Кому, як не їм, жертвам війни, щиро прагнути миру? І власне вони кажуть, що мир на Сході Європи не можливий без визволення України й Кавказу з світського ярма. Постанова СІАМАС-у, коло воґа дійсно ввійде в життя, має не аби-яке значіння для нашої справи, прихильючи до неї громадську опінію та підгтовляючи ґрунт до її розуміння.

Союзам наших військових в різних країнах, які знаходяться в контакт з місцевими організаціями інвалідів і комбатантів, треба подбати, щоб ця директива конгресу в українській справі справді була виконана.

Підкреслюємо, ухвала конгресу має вагу тільки моральну, але вагу велику. І це дуже добре розуміють большевики, які на першу-ж звістку про цю ухвалу вдарили вже в свій пресі на гвалт.

**Полиці з книжками в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри
в Парижі.**

Большевицька влада та українське громадянство в боротьбі за школу,

З попередніх моїх статей — «Безуїтство в системі виховання на сов. Україні» та «Антирелігійна пропаганда в школі сов. України» — вже можна бачити, яких героїчних зусиль прикладає большевицька влада для того, щоб знищити в школі «буржуазну ідеологію», якою була перейнята дореволюційна школа. Однак всі ці зусилля не дають належного ефекту.

Щоб виправдати себе в очах московського уряду, ексекутивною якою по суті являється большевицька влада на Україні, народній комісаріят освіти шукає винуватців своєї невдалої боротьби за соціалістичну школу й вбачає їх в учительстві та громадянстві, що об'єдналися в батьківських організаціях.

На сторінках совітської преси знаходимо одверте признание, що большевицька влада зкрахувала в своїй шкільній політиці власне тому, що класові комуністичні завдання школи, що їх висунула большевицька влада, не знайшли підпертя з боку вчителства й громадянства. В цьому відношенні дуже показною є стаття П. Лукашенка «Класове обличчя школи» («Шлях освіти» ч. 3. 1929 р.), з якої далі буду тут наводити деякі цитати.

Як відомо, большевицька влада проголосила свою трудову школу обов'язковою школою. але ця обов'язковість носить своєрідний характер; а саме школа має обслуговувати в першу чергу дітей пролетаріату, а інші діти, особливо «буржуїв» і куркулів», користуються школою, як-що в ній залишилися для них місця. Проте й тут большевицька влада не в силі удержати своєї позиції в боротьбі «буржуазії» за місце в школі для її дітей. «Буржуазні елементи намагаються захопити місця в школі для своїх дітей, не зупиняючися навіть перед підробленням документів про соціальний стан» (стор.7.). А в той же час знаходимо шире признание даного автора, що велика частина бідноти та пролетаріату просто неспроможна вчити своїх дітей через матеріальну незабезпеченість» (стор. 8.).

Отже з повною рішучістю можемо ствердити, на підставі наведеної вище цитати, що сов. Україна безперечно є єдина на цілому світі країна, де батькам доводиться підробляти документи для того, щоб добитися місця для своїх дітей в школі, офіційно проголошеній обов'язковою! Ставлячи соціалістичні й комуністичні завдання своїй трудовій школі, большевицька влада сподівалася досягнути їх як за допомогою вчителства, так і самих дітей шляхом втягнення їх в комуністичний дитячий рух («Комдитрух»). Але й тут завели її ці сподіванки. Ось що ми читаємо що-до «комдитруху»: «загрозливим явищем є те, що велика більшість шкіл (майже 66 відс.) зовсім не мають організації «комдитруху» (стор. 10). Причину цього автор вбачає в тому, що «до виховання наших шкільників беруться антирадянські організації і в цій роботі мають чималий успіх. На першому місці стоять церковники, що воюють за притягнення

дітей до своїх організацій, до церковних хорів, ведуть свою «аполітичну», «культурну» роботу серед дитинства» (там же). Друга причина полягає в тому, що школа підпала під вплив батьківських організацій, які складаються переважно з дрібно-буржуазних елементів. До того ще батьківські організації намагаються до об'єднання, а в комуністичній державі, як відомо, лише «пролетаріям» дозволено єднатися (в дійсності й цього права там нема), а тому наш автор б'є на гвалт: «симптоматичними і досить характерними є тенденції, що виявилися останнього часу в частині батьківських організацій, — тенденції до об'єднання батьківських організацій в округовому і навіть республіканському масштабі» (стор. 11). Ще більша вина припадає на долю вчителства. «Активні в громадській роботі й класовій боротьбі, комуністично свідоми кадри становлять до цього часу значну меншість учительства, вся партійна і комсомольська частина вчителства не перевищує 5 відс. цілої маси» (ст. 13). «На жаль, є ще вчителі, що досі не перебороли релігійних забобонів. Ще більше поширені шовіністичні настрої» (там же).

Цікаво, що ті ж нарікання сипляться й на адресу наукових робітників на сов. Україні. Так, із статті А. Р. «Третій всеукраїнський з'їзд секції наукових робітників» («Шлях освіти» ч. 3. 1929 р.) дізнаємося, що в резолюції цього з'їзду, який відбувся 15-19 лютого с. р. було констатовано, що «чимало наукових робітників ще не розірвали з ідеалізмом, старими традиціями та забобонами, що є ворожі новому будівництву прощарування, що за останній час навіть відважуються одверто виступити в тій чи іншій формі проти заходів радянської влади» (стор. 163). Як бачимо, імен цих «ворогів» в резолюції не подано, але автор цієї статті далі побіжно згадує, що «в дебатах чимало говорилося про ворожі виступи лєнінградських академиків під час виборів у Всесоюзну Академію Наук та про виступи Єфремова» (стор. 166).

В тій же резолюції вказується, відкіль набіраються наукові робітники цього ворожого духу проти сов. влади: «в наслідок впливу міжнародної та внутрішньої соціально-політичної обстановки, поживлення буржуазно-куркульських елементів, збільшення антирадянських тенденцій за кордоном відбивається в колах наукових робітників зростанням буржуазних настроїв, елементів упадництва, а то й ворожості до радянської влади. Збільшується й буржуазно-націоналістичне офарблення на Україні» (стор. 165).

Словом, виходить, що невдача що-до досягнення завдань соціалістичної школи криється в злій волі учительства й громадянства, які не тільки не стають на допомогу пролетаріатові в будівництві соціалізму, але й займають ворожі позиції на шляху цього будівництва.

Зрозуміло, що відсіль робить большевицька влада й належний висновок: виступити в рішучу боротьбу з вчителством і громадянством, яке вороже ставиться до притягнення школи на службу соціалістичного будівництва. Так П. Лукашенко в своїй статті прямодушно пише: «Ворожим особам не може бути місця в радянській школі, їх треба негайно усунути із школи. До боротьби проти них треба закликати

всю радянську суспільність і насамперед саме радянське вчительство» (стор. 12).

Як бачимо, і на цей раз рекомендується улюблена більшовиками система в боротьбі з «внутрішнім» ворогом: підняти брата на брата... Нема чого доводити, що реалізація цього висновку в життю не дасть бажаного більшовицькій владі ефекту як з тої причини, що не в силі більшовицька влада ізолювати вчительство і громадянство від впливу міжнародної та внутрішньої соціально-політичної обстановки, про що згадує вище наведена резолюція, так і з тої причини, що зневір'я в перспективі соціалістичного будівництва з кожним днем охоплює все більші верстви українського громадянства.

Історія нас вчить, що при такій ситуації кожна влада капитулює перед натиском громадянства.

Ст. Сіропольо.

Капіталізм перед судом комуністичного інтернаціоналу.

(До програми Комінтерну)

Боротьба наша за державність повинна йти разом з боротьбою за певні позитивні політичні, соціальні і господарчі ідеали. Ці ідеали, в захист яких ми виступаємо, освячені довшою традицією в інших народів. Вони випробувані і дали добрі результати. Вони і в нас стояли на нашому прапорі, під час короткого існування незалежної України. Ворожа навала перешкодила їх здійснити.

Але віримо, переконані, що ці ідеали поділяє з нами цілий народ український, і це дає нам силу і право підносити свій голос в захист їх і супроти фальшивих та згубних ідеалів ворожих.

Ідеологія комуністичного інтернаціоналу належить якраз до тих фельшивих і згубних ідеалів. Супроти неї ми повинні забрати свій голос, бо вважаємо її оманю, що дозволяє ворогові нашому панувати над народом українським. Є вона чужа йому по духу. Є вона невірна, науково неправдива, вводить у блуд тих слабих, хто їй повірить; дає широкі можливості для шарлатанів і пройдисвітів обдурювати широкі маси і керувати ними; не несе вона щастя людству, лише загальне озлоблення, вічну війну, зубожіння і руїну.

* * *

1 вересня минулого року в житті комуністичної партії сталася знаменна подія. VI конгрес комуністичного інтернаціоналу, що відбувався в Москві, прийняв програму, що з цього часу стала програмою всіх комуністичних партій, що існують по цілому світі. Досі такої програми не було. Жили по Марксу, що тлумачили на свій штиб, жили по Ерфуртській програмі соціал-демократів, що прийнята була у 90-х роках минулого століття. Жили по декретах совнаркому, що в 1920 р. заводили військовий комунізм, а в 1921 р. пропагували НЕП. Жили нарешті по писаннях Леніна, але по смерті його з'явилось де-кільки коментаторів його особливо сумнівних тверджень. Тепер нарешті — для всіх комуністів цілого світу — є ясна і

докладна відповідь на те, як треба думати і як треба чинити. Відповідь, що обґрунтована на науці політичної економії, чи вірно чи ні, — це справа інша. Вона розв'язує всі питання, що зв'язані з матеріальним і духовним життям людства. Відповідь категорична і недопускає жадних сумнівів, жадних «ухилів». Що на практиці і вона викликає і сумніви, і ухили, цього доказом є ВКП(б) — з її правими і лівими ухилами. Що ж до нас, то це є лише документом, і може найбільшим, що коли траплявся в історії, документом псевдонауковим, вся аргументація якого побудована на невірних передпосилках і зручних та демагогічних висновках із цих передпосилок. Детальна критика цього документу наукової брехні і історичної неправди зайняла б надто багато місця. Вона і не підходила б по характеру своїйому до такого журналу, як «Тризуб». Тут доводиться лише обмежитися більш маркантними місцями, на яких комінтерни намагається побудувати всю свою демагогічну софістику.

Програма комуністичного інтернаціоналу — перш за все — це є грізний акт обвинувачення проти сучасного капіталістичного устрою. Цей акт обвинувачення кінчається не менш грізним присудом — капіталізм «з залізною неминучістю» має загинути. Ця залізна неминучість веде до світової революції пролетаріату і до світового комунізму.

На чому базується подібне твердження? Перш за все на тезі, — «Історія капіталізму цілком підтвердила науку Маркса про закон розвитку капіталістичного суспільства та суперечності цього розвитку, що тягнуть всю капіталістичну систему до її неминучої загибелі».

Ця теза є абсолютно невірна. Історія капіталізму не тільки не підтвердила науку Маркса, а, як каже відомий французький економіст Шарль Жід, — тепер треба ставити питання: що ж лишилося від науки Маркса? Цим ми зовсім не хочемо зменшувати значіння Маркса, як вченого політико-економіста. В історичній перспективі його заслуги треба цінити дуже високо. Але що до основ його системи і що до його всесвітньо-історичних прогнозів, то після новіших досліджень, і на підставі нових статистичних даних вони не виправдали себе і уявляють тепер лише історичний інтерес. Вірні тільки на певний означений період часу і для певних умов, твердження Маркса не можуть служити базою для ширших узагальнень, для виведення якихось тривалих і непорушних законів. Крім того у Маркса, як це стверджується також новішими дослідженнями, можна знайти твердження, з яких при бажанні можна вивести і цілком протилежні висновки. Цим з'ясується і те, що на науці Маркса базують свою науку і соціал-демократи, що зовсім в іншому світлі уявляють собі майбутній розвиток капіталізму і вимагають цілком інших шляхів, якими має простувати робітничий клас, ніж це роблять комуністи. Одна із головніших теорій Маркса про пролетарізацію має. Вона представляє цілий суспільний розвиток, як ступневий перехід населення на становище — абсолютних пролетарів, що живуть лише з продажу праці своїх — це з одного боку. З другого — йде концентрація багатства в руках небагатьох щасливих, — між тими двома групами існує прірва і йде запекла боротьба. В дійсності так воно не є. Хоч число дуже багатих збільшується, але число заможних теж збільшується, за рахунок найбідніших, цілком спролетаризованих. Так принаймні було до війни у всіх країнах, з найбільш розвиненим капіталістичним устроєм. Війна припинила на деякий час хоча й повільний зріст багатства і добробуту. Війна кинула в зубожіння широкі маси людности. Це вірно, — але тоді треба говорити про наслідки війни, а не про закони розвитку капіталістичного устрою. Розвиток капіталістичного устрою йшов в іншому, протилежному від Маркса, напрямкові, бо в самому капіталізмі не є закладені розвійові тенденції чи до зубожіння чи до збогачення мас. Все залежить од свідомої діяльності людства, від їхнього стремління поліпшити свій добробут, що досягалося і широкою інтервенцією держави і організованою працею самого робітництва і нарешті нагромадженням матеріальних багатств завдяки поступу і удосконаленню в техніці.

Далі не вірно, не відповідає історичній правді твердження програми — про «безперервне зростання норми визиску робітничої класи».

Участь робітничої класи у національному продукті зростає. Скрізь — по капіталістичних країнах — реальна заробітна платня не грошева, а в продуктах значно зростає. Скрізь становище робітничої класи значно покращало. Коли порівняти умови життя англійського робітника тепер і за часів раннього капіталізму — в початку XIX століття, це поліпшення добробуту кидається у вічі. Тоді 16, а то і 18 годин тяжкої праці, в антигігієнічних умовах, повна незабезпеченість, мізерна заробітна платня, що ледве вистарчала на напівголодне існування, що примушувала посилати на працю не тільки жінку, але й малолітніх дітей; життя по підвалах, темних вохких помешканнях. Тепер 8-годинний робітничий день, умови праці без порівняння ліпші і за додержанням різних санітарних і гігієнічних правил слідкує державою призначений фабричний інспектор; робітник забезпечений цілою системою соціального забезпечення, що розповсюджується і на нещасні випадки, і на хворобу, і на безробіття і на старість; заробітна платня уможлиблює не тільки-що більш менш культурне існування, але і свої хатні заощадження; діти обов'язково і безкоштовно навчаються в державних школах; держава широко йде на допомогу будуванню дешевих, гігієнічних, світлих кватирь для робітників, чи то сприяючи будівлі спеціальних будинків для найму, чи то допомагаючи їм будувати власні хати. Безумовно, що далеко ще від ідеалу. Ще багато можна і треба зробити. Але у кожному разі — визиск — тепер менший і не в «законах розвитку капіталізму» цей визиск збільшувати.

Правда, можна сказати, що зріст добробуту робітничої класи стосується лише до однієї її частини, «верхушки», те, що большевики називають «робітничою аристократією». Поруч з цією частиною існує і зростає частина некваліфікованого робітництва, існування якого менше забезпечено і інтереси якого до певної міри протилежні інтересам робітництва кваліфікованого. Можна ствердити, що йде розклад, диференціація найманого пролетаріату і, як казав ще в XIX в. відомий італійський економіст і соціолог Парето, — «із-за спини четвертого стану вже виглядає обличчя п'ятого стану». Але з'явлення на історичній арені цього п'ятого стану лише стверджує невірність комуністичної тези про класову боротьбу між «імперіалістичною буржуазією та пролетаріатом». Ця класова боротьба представляється по комуністичному світогляду, як запекла, не на життя, а на смерть, боротьба двох шарів суспільства. — «купки маґнатів капіталу на одному полюсі суспільних взаємин і велетенських мас пролетаріату — на другому». Інтереси цих двох шарів суспільства прямо протилежні, примирити чи погодити їх прямо не можливо, боротьба повинна закінчитися певною перевагою однієї із сторін і знищенням другої — перевагою пролетаріату і знищенням буржуазії.

Така уява про суспільні взаємовідносини не відповідає дійсності — ні на сьогодні, ні на майбутнє, принаймні близьке майбутнє. На історичній арені виступають не дві класи, а значно більше суспільних груп, з ріжними інтересами і стремліннями, які в одних випадках антагоністичні, в других — навпаки йдуть рівнобіжно і уможливають співпрацю. Ми вже говорили про диференціацію в рядах найманого пролетаріату. Поруч з ним по всіх країнах існує багатоміліонна маса селянства, що його економічні інтереси дуже часто йдуть в супереч інтересам робітництва. Дрібна буржуазія, ремісництво, міщанство — наперекір твердженням Маркса — не зникає, уперто тримається, заховуючи попередні позиції або переходячи на позиції нові. В рядах самої буржуазії відбувається боротьба — в першу чергу між так званими активними капіталістами, що провадять підприємства, і капіталістами пасивними, які живуть з відсотків на вкладений в чужі підприємства капітал. Суспільно-економічні інтереси кожної із цих груп надзвичайно ріжноманітні, тому і боротьба між ними набуває ріжноманітних форм. Але це — боротьба «за інтерес», а таку боротьбу — в протилежність боротьбі за ідею — завше можна привести до компромісу, до розмежування інтересів, до погодження на певному *modus vivendi*. І взагалі, як каже вже названий нами Шарль Жід, — коли в гру входять не два супротивники, а декілька ріжноуспособлених з ріжними інтенціями і ріжними інтересами,

така боротьба вже не є страшною. Можна бути певним, що вони не допустять до того, щоб сильніші перегризли горло слабшим, а будуть підтримувати певну рівновагу сил.

Всю програму складено в категоричній, можна сказати, апокаліптичній формі, що її оздоблено арсеналом ніби-то наукових тверджень і положень. Програма рішуче каже про «пряму загибель дрібного виробництва» в наслідок чим раз більшої концентрації та централізації капіталу. Цей страшний засуд дрібному виробництву висунув ще в свій час Маркс, спостерігаючи умови розвитку англійської промисловості середини ХІХ в. Його підтвердила Ерфуртська програма соціал-демократів, — що «економічний розвиток буржуазного суспільства з неминучістю натурального закону веде до загибелі дрібного виробництва». Але «натуральний закон» одне — до речі річ надто спірна в царині суспільних відносин, — а людська воля, що тісно зв'язана з долею мільйонів людських істот, — річ друга. Дрібний промисел уперто боронить свої позиції, йдучи з міста на село, гереходячи до інших форм виробництва. Він не хоче зникати, не хоче пролетаризуватися, об'єднується, доходить до державної керми, примушує державу брати на себе охорону своїх інтересів. Частина соціал-демократів (ревізіоністи) вже відмовляються від винесення такого рішучого присуду дрібному виробництву і в Герлицькій програмі німецької соціал-демократії 1921 г. ми його вже не знаходимо. Бо можна об'єктивно стверджувати переваги великого виробництва перед дрібним, але треба обережно відноситися до дрібного виробництва, пам'ятаючи, що за ним стоять мільйони живих людей, що до останнього боротимуться за своє існування. Відомий німецький соціал-демократ Каутський, критикуючи Герлицьку програму, знаходить, що коли не можна говорити про загибель дрібного виробництва прямо, то треба було сказати, що «економічний розвиток буржуазного суспільства з неминучістю закона природи веде до розвитку і панування капіталістичного великого виробництва і т. д.» «Певного разу, — пише він, — один мудрець з'ясував султанові його сон не так: «ти побачиш смерть всіх твоїх родичів», — бо це роздратувало б султана, — але словами: «ти всіх їх переживеш», що викликало задоволення султана.»

Комунисти в теоретичній частині своєї програми не бояться «розсердити султана» і сміло кажуть про загибель дрібного виробництва. Не сперечаємось з ними, — можливо, що врешті воно і загине, — але це буде процес повільний, і завданням людського суспільства зробити його як можна обережнішим, — бо, повторюємо, дрібний промисел це живі люде, що боронитимуть свої позиції і мають на це право. У всякому разі не можна із твердження про загибель дрібного виробництва робити ті далекосяглі висновки і всесвітні-історичні прогнози, що їх роблять комунисти. Поки-ж що дрібний промисел, — а його треба брати ширше і дорахувати до нього так званий *Mittelstand*—середня класа, —це не *quantité negligible*, а дуже поважна сила, з якою треба рахуватися.

Програму побудовано на перший погляд з залізною логикою. Із кожного твердження з логічною необхідністю випливає друге твердження. Але це не перешкоджає існуванню поруч себе логічних суперечностей. Так, твердячи, що форма капіталізму усовує міждержавні рямці, приводить до інтернаціональних об'єднань капіталістів цілого світу, що такий процес врешті веде до неминучої боротьби інтернаціональних мільйонів пригноблених мас проти купки інтернаціональних же експлуататорів, вони в той же час твердять, що ці ж самі закони розвитку капіталізму найгостріше протиставляють імперіялістичні держави одну одній.

Можна було б ще з'ясувати подібні твердження, як би не їхня абсолютна категоричність, оці самі неминучі залізні закони природи. Бо — категоричність так категоричність. І розвиток капіталістичного суспільства, як що він має куди привести, то, припускаючи всі твердження більшовиків вірними, він мусів би привести лише до об'єднання всіх капіталістичних експлуататорів, всіх цих об'єднань фінансового капіталу. Проти них стоятимуть маси робітництва, обездоленого, спролетаризованого. І все в інтернаціональному, світовому масштабі. Але звідки тоді «залізна неминучість»?

чість» імперіялістичних війн? Це очевидно для того, щоб з'ясувати теми ж натуральними законами «імперіялістичну» війну 1914-1918 рр. і можливість нових імперіялістичних війн, що готуються «інтернаціональною плутократією». Вихід із очевидного протиріччя програма знаходить у такому твердженні: «закон непомірного розвитку капіталізму, загострений імперіялістичною добою, унеможливило довгі і міцні міжнародні об'єднання імперіялістичних держав». Для цього твердження програма не знаходить жадних аргументів. Ми не заперечуємо цього твердження, але і не вважаємо його непомильним. Ми взагалі застерігаємо проти винесення якихось категоричних висновків, у формі залізних і натуральних законів. Ми лише констатуємо відсутність аргументації для цього прогнозу і кажемо, що він логічно не в'яжеться з цілою конструкцією розвитку капіталізму, як його уявляють комуністи. Це твердження висунуто лише для того, щоби прикрити ним вилوم в логічній конструкції, — що закони розвитку ведуть одночасно і до інтернаціонального об'єднання капіталу і до імперіялістичних війн.

Ціла будова комуністичної ідеології побудована на таких і подібних категоричних твердженнях. І коли цю категоричність відкинути, бо не відповідає вона ні фактам життя, ні основам логіки, ціла будова падає. Бо коли не існує «закона пролетаризації мас», коли концентрація виробництва і усунення дрібного промислу йде не таким темпом і не таким шляхом, як це твердять комуністи у своїй програмі, коли нема такого «закону», про збільшення визиску найманого пролстаріятю, коли, нарешті, — «імперіялістичні держави» зможуть догодитися по-між собою і недопустити до нової світової війни і нема такого «закону», щоб унеможливив їм це зробити, то всі ці страшні слова про «імперіялізм», як форму капіталізму що загниває і умірає», — залишаються лише страшними словами. Вони небезпечні не через те, що стверджують факт неминучої дійсності, їх небезпека в іншому. Під виглядом цих «залізних законів» вони творять серед пригноблених і упосліджених фальшиві ілюзії. Замість того, щоб кликати маси робітництва до творчої праці над поліпшенням сучасного господарчого ладу, вони закликають їх до руйнації, до ненависти, до озлоблення, підводячи під ці негативні почуття аргументи від науки і логіки.

В комуністичній програмі треба розрізняти дві речі, що весь час виступають разом. П о-п е р ш е, історичний розвиток суспільно-економічних відносин, його напрямок, що обумовлюється об'єктивно даними обставинами. П о-д р у г е, наше суб'єктивне бажання, стремління замінити цей господарчий лад іншим, досконалішим. Це дві проблеми цілком різні і критика їх теж має бути розділеною. Ми можемо погоджуватися з комуністами, що сучасний капіталістичний устрій не є досконалим і що треба стреміти до іншого, соціалістичного, наприклад, устрою. І не погоджуватись, що вже в сучасному устрою є ознаки того, що він має неминуче загинути, є ті внутрішні протиріччя, які розкладають його ізнутри і приводять до заміни його світовим комунізмом. І навпаки, ми можемо вважати, що цей устрій, устрій свободної конкуренції і вільної гри сил, є устроєм, що найбільше відповідає природі людини, і в той же час з сумом констатувати симптоми його неминучого розкладу і загибелі.

Наша критика йде в двох напрямках. Ми не бачимо в сучасному капіталізмі тих ознак, що бачуть комуністи, і що ведуть його до заміни його на комунізм.

Ми відкидаємо також і самий комуністичний устрій, як ідеал, до якого має стреміти людство.

Але ця остання наша критика вже виходить по-за межі цієї статті.

Є. Гловінський.

Маленький фельетон.

Щ е л и х о.

Недобре у Газі.
Не придуть до згоди
Побідні народи...
... Недобре і в Празі.

Що робиш ти, Боже,
З людської кар'єри:
Розбились ес-ери
На крила ворожі.

Одно полетіло,
Звичайно, наліво,
І друге, на диво,
Покинуло тіло.

І тіло безкриле
Наїжило пір'я...
Ні світ, ні подвір'я —
Ніщо вже не миле.

Сидить на папері,
Сидить серед спеки...
Сміються ес-деки:
«Розбились ес-ери»...

В. В а л е н т и н.

Десять день у Іспанії.

II

Проживши в середньому по парі років в Італії, Австрії, Чехії, Франції та Швейцарії, я мав досить часу, щоб забути за звичай наших країв, а тому був широко здивований, коли мій добрий знайомий, директор одного з головніших мадридських часописів, запросив мене до себе на обід. Дійсно для чужинця, що прожив роки і роки в одній з країн західньої Євроспи гостювати в місцевій родині є рідчю досить рідкою і цей іспанський, сказав би, чисто наш, звичай широкої гостинності ще раз мені підкреслив ціле провалля між світоглядом та звичаями цього краю та решти Європи.

Натурально, що я з великою приємністю прийняв це миле запрошення і саме години на соборі відбивали 8 — призначений час, коли я переступав поріг редакційного кабінету мого амфітріона і висловив йому побоювання, чи не стурбую я господині такою різною візитою, бо їхати було досить далеко. Він мене заспокоїв і просив зачекати хвилюк, доки він закінчить працю. Та «хвилюк» ця тяглася не більш не менш як до 9-ої години і я мав час звести близьке знайомство з цілим персоналом редакції, не виключаючи і кур'єрів.

Коли ми нарешті вийшли, то було вже добре зоряно і, на моє здивування, замість поспішатися почвалали ми помалу вулицями, розмовляючи про іспанську та українську політику, так спокійно, ніби-то нас ніхто і ніде не чекав.

Після півгодинної прохідки ми опинилися ніби-то випадково в затишному сквері, повному дітей, молоді, нарешті, столиків уставлених кухлями пива з відповідною закускою, за якими сиділо між іншими кілька знайомих журналістів.

Ми піділи, стіл ще рясніше вкрився кухлями і закусками і я подумав, що помилився, вважаючи, що обід має бути в хаті мого приятеля.

Негайно-ж зачалися жваві політичні розмови, що так свіжо нагадали мені незабутній 1917 рік, знамените «без анексій і контрибуцій» та «автономію на федеративних підвалинах». Першими зачали каталонці. Вони негайно-ж зажадали, щоб я визнав право на незалежеість Каталонії, що я вхоце і зробив за апробацією всіх присутніх, але ця згода тривала не довго, бо зараз же андалузец заспорив з кастильцем, чия культура вище. За хвилюк всі поділилися на партії і після горячої суперечки прийшло до несподіваного висновку, що позаяк культуривсе одно різні, то каталонців немає чого відпускати на волю. Каталонці пручалися дуже недовго і зараз же згодилися на щось подібне до «національно-персональної автономії», після чого всі піднесли кухлі на честь іспанської культури.

За те розмови на тему про сучасний режим не викликали жадних суперечок. Всі як один висловилися проти уряду і проти диктатури і за «свободу», не подаючи з рештою жадного конкретного значіння цьому слову.

В дальшому з'ясувалося, що вся іспанська преса є в опозиції і що не лише заступники «Ліберала», «Свобідного Слова», «Соціаліста» і т. и., але і репрезентант урядової «Нації» також цілковито поділяє думки своїх колег.

Розмови перейшли на останнє повстання проти диктатора і всі були обурені фактом, що провідник його Івереро досі (4 місяці) сидить інтернованим на тому самому кораблі, на якому приїхав і який уряд спеціально для цієї мети відкупив од власників. Моє несміле зауваження, що в кожному іншому краю він був би неминуче розстріляний, викликало цілий вибух обурення; але далі я зробив еє гіршу «гафу», запитавши, хто власне розстріляв в свій час ліберального журналіста Ферера, проти страчення якого мені пришлось виступати з протестом на мітингу в Київському університеті ще в бутність молодим студентом.

Підтвердити, що Ферера розстріляв цей самий Івереро, не зробило очевидно великої приємности присутнім, але всі зійшлися на тому, що тепер «він зовсім змінився» і що хоча його урядування закінчилося очевидним крахом, але всеж це є великий державний муж.

Тим часом що-раз нові кухлі пива з'являлися на столі і не один був випитий «на славу України» і смачно закушений сушеною рибою, спрутами, раками й іншими делікатесами, що пропонували гендлярі, проходжаючи між натовпом, чи то з простими тацями, чи з складними потереями, де охочий міг виграти або рака, або цукерку в залежності від особистого щастя.

Нарешті присутні дуже складно заспівали якусь іспанську «Дубинушку», почувши яку сусідній поліцай скромно відійшов на бік і став уважно читати фірму на сусідній крамниці, а тим часом мій амфітріон взяв мене під руку, сказавши: Ну, вже час до дому, бо господиня буде чекати, розспрашався з симпатичними колегами, які заспівали нам на дорогу якусь веселу пісню.

Було вже по 11-й, але сквер все був повний дітей і молоді. Дітки гарненько співали або водили якогось іспанського «журавля», чи збірлися довкола малесеньких танцюристок, що під діточий спів старанно витанцьовували національні танці, граціозно відкидаючи ногою неіснуючого шлейфа і закриваючися такою-ж мантилією, як це роблять дорослі танцюристки.

Молода, привітна господиня зустріла нас надзвичайно гостинно, вибачилася, що у хвартусі, бо працює на кухні, і зараз же туди побігла, щоб подивитися за вечерею, а тим часом трійко маленьких дітей, які, не вважаючи на пізню годину, почували себе прегарно, заняли її місце і, надзвичайно скоро зазнайомившись, зачали мені оповідати всі свої пригоди, сумніви та інтереси.

Мило було дивитися на цю затишну родину, де батько так одверто пишався розумними дітками, а вони, почувавши себе рівноправними членами товариства, старалися поводити себе з гідністю «дорослих».

З природніх розмов на родинні теми з'ясувалося, що серед присутніх, все людей в молодому віці, не було жадного нежонатого і кожний мав що найменше двійко дітей, не цураючися мати їх і шестеро, що в Іспанії є значно частішим з'явищем ніж бездітна родина.

Але за столом, де нас чекала класична андалузська вечеря і добре вино, настояне по місцевому звичаю на різних овочах, розмова зразу-ж перейшла на політику.

Я був скоро втаємнений в усі секрети іспанського життя, а на замін мусів подрібно розповідати про Україну, наші стремління і нашу боротьбу і з приємністю мусів сконстатувати, що не почув у відповідь жадного прикрого запитання чи аргументу, які приходилося так часто зачувати всюди. а особливо у Франції та Чехії.

Ніхто не доводив мені, що нам «буде краще разом з Росією», або що ми «не зможемо самостійно існувати», а навпаки всі зійшлися на тому, що не діло чужинців вирішувати справи України і що життя саме покаже, чия правда.

Більше від того, двоє з присутніх редакторів, нарікаючи на малу освідмленість іспанської преси в українських справах одразу запропонували мені бути постійним кореспондентом їх журналів в українських та взагалі східних питаннях.

Надзвичайно приємне вражіння справляло це миле оточення, що в зв'язку з розкішною південою нічтю та доброю вечерею приємно колисало стомлене самопочуття емігранта, але все ж не можу не відмітити маленьку деталь, випадковий дісонанс, що яскраво зірницею схарактеризував мені становище іспанської жінки, таке незвичне для наших українських понять.

Розмова ще перед вечерею зразу почалася і точилася французькою мовою, якою всі присутні володіли, але коли з'явилася господиня, то я, зауваживши, що вона не розуміє наших розмов, запропонував говорити по-іспанськи.

«Залиште, — сказав мені господарь, — ми говоримо про політику, а в цих справах по-іспанськи вона зрозуміє ще менше ніж по-французьки».

Було вже по третій, коли гостинний господарь одпроважував нас до міста. На моє здивовання, всі вулиці, кав'ярні та ресторації були, не важаючи на будній день, повні люду так, як по інших краях буває о 10-ій ввечері, і з поясьнень моїх компаньонів я довідався, що це є звичайний темп мадридського життя. Серед цього веселого натовпу ми ще відвідали з цару кав'ярень і нарешті вже зовсім ранком я насилу відпросився додому, залишивши своїх симпатичних колег у журналістичному клубі, де вони засіли за шахи та за карти.

Простуючи вузькими вуличками старого міста до свого готелю, я мимоволі підбивав підсумки цього, багатого вражіннями дня, коли я вперше зійшовся на близько з аборигенами казкової країни, і перше питання, що мусів собі поставити було: що це з рештою — Європа чи Азія? Мушу признатися, що я схилився до останнього опріділення, бо найокладніша аналіза моїх вражіннь не могла відкрити ніяких слідів норм і понять, до яких ми звикли в західній та центральній Європі.

Ця широка гостинність і приязнь до чужинців і одночасна ігнорація світового життя. Ця гаряча, мінлива вдача, сполучена з помалкуватістю і неурегульованістю праці та відносин. Цей культ родини і жінки і разом трактування останньої як істоти духовно цілком окремої.

Культ напівмітичних героїв Колумба та Сервантеса і вічна опозиція проти сучасних діячів, — опозиція тверда, запекла, але орієнтально фаталістична і пасивна.

Суспільство, що відкидає і бойкотує диктатуру, і диктатор, що не потребує навіть самотнього широко урядового органу для підтримки і пропаганди своїх ідей.

І, нарешті, патріархальні економічні відносини з широким визиском працюючих, а на тлі всього цього вічна ідилія народу, що не зазнав страхіття та лиха великої війни і бавиться як дитина розкішними теплими ночами під тихий дзвін гітар та своєрідну мелодію своїх чисто арабських пісень.

Ні це не Європа і зовсім не Африка, як міг би хтось подумати. Це щось значно ближче до нас через наші старі скитські родинні зв'язки та вікове межування зі східними народами.

Той, хто бував по східних краях од Туреччини через Азербайджан до Персії, лише кине оком на іспанське життя, зразу впізнає і цю журливу пісню, і цю мантилю-чадру, нероздільну з стрункою енергійною поставою жінок, з якими так характерно контрастують небалі постаті чоловіків, пізнає і багато того іншого, що тісно зв'язує ці два краї, між якими вже від віків врізалася чужа північно-західня культура з своєю машиною, годинником і вічним поспіхом-клопотом. Вона є цілком чужою і Сходові і Іспанії, чужою і ворожою, бо топче всі прості радощі життя, що наближають на сході останнього жebraка до могутнього володаря, і не дає на заміні нічого окрім вічного поспіху і матеріального поступу, що стрімголов несе людськість невідомо куди, добре як не до останньої катастрофи.

М. Єремів.

З життя й політики.

— Військовий психоз. — Московський патріотизм уряду У С С Р. — Нові хлібозаготівлі. — На фронті соціалістичного змагання.

В той момент, коли пишуться ці рядки, ситуація на Далекому Сході в справі манджурсько-совітського конфлікту є суцільно неясною. Коли перед двома тижнями ті інформації, які подавала західно-європейська преса, наче вказували на те, що большевицько-китайський конфлікт має бути полагоджений мирним шляхом, останні звістки дають західно-європейській пресі підстави трактувати становище, як дуже серйозне і напружене.

Ми згадуємо про далеко-східні події не для того, щоб трактувати питання в царіці міжнародної політики, яка не входить в наш обсяг. Згадуємо ми про них для того, щоб підкреслити, як далеко-східний конфлікт відбивається на внутрішньому житті совітських держав, передовсім України. Являється фактом, що ціла совітська преса і ціла совітська суспільність, не звертаючи уваги на окремі фази перебігу цього конфлікту, на зростання чи на зменшення можливостей його мирного полагодження, весь час, ось

уже два місяці, однотонно і однозвучно, уперто й систематично б'є на сполох, створює атмосферу військової небезпеки, атмосферу військового психозу. В цих цілях мобілізовано все і вся: використовуються в найширших розмірах преса, всі партійні і державні установи, апарат 3-го Інтернаціоналу. Улаштовуються демонстрації, кількість учасників яких подається просто таки в апокаліпсичних цифрах. Виносяться резолюції з обіцянками встати всім до оборони «соціалістичної батьківщини». У величезних розмірах в цілях військової агітації використано червоний день. Словом, уживається все і вся, щоб створити серед людности атмосферу військового психозу. Ілюстрацією того, в якому стилі й тоні провадиться ця військова агітація, характеристикою для всієї її безоглядності і безвідповідальності може служити хоч би такий уривок з статті відповідального совітського діяча, члена уряду УССР Миколи Скрипника: Замість польського фашистського пса імперіялістичної держави випустили зараз на арену військової провокації проти СССР гієн всевітнього імперіялізму — китайських гоміндановських генералів — Чан-Чуй-Ляна та Чан-Кай-Ши. Нахабна і підла провокація на східно-китайській залізниці — це не просто грабіжницький і авантюристичний виступ китайських генералів, хунгузівських авантюристів, а він безумовно подиктований згори основними імперіялістичними чинниками. Мультимільярдери Сполучених Держав Північної Америки, дипломати французької буржуазії, представники королівського уряду з соціал-зрадницької «робітничої» партії Мак-Дональда дали своє верховне благословення на той манджурський виступ проти СССР, нацькували на нього та його провокували» («Ком». ч. 171 з 18. VII). В такому освітленні подають офіційні совітські чинники нещасним обивателям СССР перебіг далеко-східного конфлікту, такими засобами створюють атмосферу військового психозу.

Оскільки військове захоплення й бажання йти на війну для оборони СССР дійсно охопило населення України, проте, розуміється, на підставі совітської преси судити не можливо. Само собою, перебіг теперішньої «патріотичної» кампанії не може не викликати згадок про ті численні резолюції й заяви, які колись склалися на початкові російсько-японської війни, яка дала революцію 1905 року і на початкові європейської війни, яка принесла революцію 1917 року. Але оперування аналогіями може часом привести до помилок, отже краще почекаємо фактів. На разі спинимось на іншому.

Являється цілком природнім, що коли по цілій совітській лінії дано наказ сигналізувати військовою небезпекою, то це завдання мусять виконувати також і урядові чинники УССР. Але можна було сподіватися, що вони, заховуючи повні і цілком свою сталінську лояльність, стоячи непохитно на тому ґрунті, що УССР є нерозривна частина совітського союзу, все таки спробують собі пригадати, що вони вважають УССР окремою державною одиницею в складі СССР і що з цього факту в обличчя військової небезпеки (погодимось на хвилину з ними, що вона існує, що не совіти провокують війну, а їх провокують) для них мусяли би випливати певні свої завдання. Скажемо, чи не слід було уряду УССР, наче-б то природньому представникові українських національних інтересів цілого українського населення в СССР, порушити питання про необхідність в інтересах піднесення оборонноспроможности «соціалістичної батьківщини» задовольнити культурно-національні потреби українського населення на Далекому Сході, яке совітська влада там русифікує не менш старанно, як колишня царська; адже ж це українське населення з Далекого Сходу в совітській армії по своїй чисельності буде відігравати дуже поважну роль. Так само, коли війна має провадитися при великій участі українського населення, чи не слід було подбати, щоб зрушено було з мертвої точки справу організації українських військових частин. Далі є ціла низка питань, в яких український совітський уряд мусяв би зайняти своє становище в зв'язку з неминучим використанням української промисловости для військових потреб. А між тим нема навіть натяку, щоб урядові чинники УССР, спробували підійти до всіх цих питань. Ціла військова агітація носить яскравий «єдино-

неділимчеський» характер і українські урядові чинники в цілій цій агітації беруть участь з дорогою душею. Маємо ще одно ствердження всієї папірости існування УССР, як окремої державної одиниці, ще одну ілюстрацію до того, що уряд УССР був і лишається урядом окупантським.

При теперішній невиясненості ситуації можна зробити припущення, що утворення атмосфери військового психозу совітськими чинниками переводиться, може, не стільки в розрахунок на військову авантюру, скільки в цілях внутрішнього ужитку. Може військовий психоз утворюють для того, щоб довести населенню неминучість повного розриву в економічній політиці з непомітною необхідністю повороту до господарської політики часів військового комунізму. Ознак повного розриву з непом за останні місяці все більше в усіх галузях господарського життя. Для даного моменту необхідно зафіксувати рішучу зміну в господарській політиці що-до хлібозаготівель, фактично систему «продразверстки» відновлено в повній мірі. Ми згадували уже в свій час про той більш енергійний натиск на селянство в галузі хлібозаготівель, який почався з травня місяця з призначенням наркомом торгу УССР Вайцера. Можна було припускати, що пристосування методів «продразверстки», яким цей ставленник Москви надав повне право громадянства, посить тільки тимчасовий характер в зв'язку з тими продовольчими труднощами, які переживає країна совітів. Але тепер виявляється, що система «продразверстки» вповні і цілком має бути пристосована й до нових хлібозаготівель. В статті директивного характеру, яка була уміщена в «Комуністі» ч. 151 з 4. VII ще перед початком жнив, відносно завдань нової хлібозаготовчої кампанії підкреслена недопустимість «спокійного очікування хліба самоплавом», зазначено, що «хлібозаготівлі на даній стадії нашого розвитку — це не звичайна собі справа ринкових взаємин між містом і селом, а справа подвійної політична», і що розв'язати цю справу можна лише на основі боротьби з куркулем. В зв'язку з цим завдання хлібозаготовчого апарату в другій статті «Комуніста» (ч. 172 з 30. VII) намічено так, що вони з торговельними завданнями не мають нічого спільного. Робота заготовчого апарату, зазначає ця стаття, повинна бути поставлена не на самоплав, а на організоване керівництво всім заготовним процесом, забезпечуючи проведення класової лінії партії, сферованої на організацію бідноти й середняцтва навколо хлібозаготівель та форсований наступ на куркуля. На практиці ці директиви розшифровуються в той спосіб, що призначена на округу кількість хліба розподіляється по-між окремими селами, а в кожному селі при участі незаможників і середняків вирішується розподіл норми між окремими господарями з тенденцією, розуміється, в першу чергу притиснути куркуля. Заводиться вивоз призначеного хліба цілою громадою шляхом організації так званих червоних валок. Мається на увазі більшу частину хлібозаготівель перевести до весни, не затягаючи виконання плану на цілий рік, як це робилося раніше. Переведено низку заходів, щоб спонукати селян, як найскоріше закінчити жнива, негайно обмолотити хліб і здати його державі. Таким чином од вільного торгу хлібом тепер залишилася лише одна згадка.

При цьому треба мати на увазі ще той момент, який підкреслює «Ком.» з 17. VII: «Географія сьогорічного врожаю саме Україну висуває, як один з основних хлібозаготовчих районів СССР. Особливо відповідальна наша роля в перші місяці хлібозаготівель, зокрема в другу половину липня і серпень, бо у нас раніше, ніж по інших районах Союзу, почалося жнива. Хлібозаготівлі України в серпні-вересні мають відіграти вирішальне значіння в балансі Союзу... І тут мусимо спеціально підкреслити завдання степових округ». Чи дійсно географія урожаю ставить перед Україною такі завдання, як хоче довести це «Ком.», — що до цього ми маємо поважні сумніви, але що на Україну, за прикладом минулих років, ці сугубі завдання покладено, — цей факт наведений уривок стверджує цілком і вповні.

Є цілком зрозумілим, що цей натиск на селянство при існуючих на-

строях мусів з його боку стрінути опір. Про факти цього порядку ми знаходимо цілу низку звісток. Для ілюстрації наводимо де-які з них. В с. Анатолівці Одеської округи втикали колючий дріт на полі, щоб псувати жатки. В с. Андрієвому-Зірському тої-ж округи понакидали на полі каміння, сподіваючися що від нього поламаються жнивварки. В де-яких селах тої-ж округи глитаї навмисне мелють чисто-сортову пшеницю, що її потрібно зберігати на насіння. В селі Бузиновому Шевченківського району тої-ж округи вісім глитаїв відмовилися зжати свої лани за те, що заарештували місцевого глитая. В селі Березівці тої-ж округи глитаї Шевченко скосив п'ять десятин зеленого ячменю на сіно, аби не здавати хліб кооперації («Ком». ч. 172 з 30. VII). В багатьох районах Харківщини куркулі косять недостиглі ячмінь і овес на сіно, щоб не здавати його потім державі. Окривконком дав директиви всім райвивконкомам і сільрадам накладати штрафи до 10 карб. за передчасне косіння ячменю та віса. Всім земсько-судовим комісіям і прокуратурі дано директиви розв'язувати по-за чергою справи про хижацьке використання урожаю і уживати проти таких куркулів рішучих заходів аж до відібрання землі. В двох земгромадах Покровського району Маріупольської округи на загальних зборах постановили, що вони ніяких кампаній в справі збору врожаю та хлібозаготівель не визнають, а будуть продавати хліб поволі («Ком». ч. 170 з 27. VII). Члени ЦВК в молдавській республіці відмічають, що куркульство вже тепер намагається зірвати хлібозаготівлі, розповсюджуючи провокаційні чутки та використовуючи події на китайсько-східній залізниці («Ком». ч. 174 з I. VIII).

Такого роду окремі факти, що характеризують той опір, який виявляє селянство при теперішніх хлібозаготівлях. Дальший розвиток хлібозаготівель на протязі року дасть матеріял для висновків відносно того, чи селянство в інтенсивності і формах свого опору в порівнянні з попередніми роками виявляє зріст організованости і свідомости.

Даючи відомості про останні факти з обсягу господарської політики большевиїв на селі, слід доповнити їх тотожними відомостями що-до промисловости. Нам в одному з наших оглядів доводилося торкатися віднайденого на весні комуністами засобу для налагодження робітничої дисципліни і піднесення продуктивности в промисловості — соціалістичних змагань. Соціалістичне змагання було оголошено тою панацеєю, яка має налагодити промислове виробництво. Його рекламовано в величезних розмірах. Переведення соціалістичних змагань організовано було як в найширшому масштабі. Проте цей засіб, як і треба було сподіватися, для налагодження промисловости чогось позитивного дати не міг. Він вніс лише заколот і дезорганізацію в роботу окремих підприємств. Ось як оцінює совітська преса дотеперішні результати соціалістичних змагань: «Поки-що ми маємо лише гарні кількісні показчики, але тут багато терплять якісні показчики руху. Млявий провід професійних спілок, через віщо завком і виробничі наради не поспднують своєї діяльности з опрацюванням виробничих планів соціалістичного змагання на підприємствах; укладувані договори між підприємствами часом не обґрунтовані й можуть бути невиконані з тої звичайної причини, що вони побудовані нереально, без обліку всіх виробничих можливостей даного підприємства. До їхнього опрацювання не залучаються технічних кадрів і трестів і самих підприємств. Ось чому є великі несподнання в роботі навіть між окремими цехами, що спричиняє перебої в роботі. Таке становище може викликати занепадницькі настрої в робітничих масах, що вбачають безладдя в підприємстві». («Ком.» ч. 144 з 26. VI). Щоб не дати розвинутися цим занепадницьким настроям, очевидно, совітська влада рішила приступити до повільної ліквідації соціалістичних змагань, як єдино-спасеного засобу для налагодження промисловости. Об'єднаним засіданням ВУРСП і ВРНГ ССРСР в Москві винесено резолюцію, яка заявляє, що соціалістичне змагання є не коротко-термінова і не ударна кампанія й всі чинні спеціальні органи для керування соціалістичним змаган-

ням по спілках й підприємствах належить негайно ліквідувати. Так само належить негайно ліквідувати такі методи переведення соціалістичних змагань, як збільшення робочого дня, роботу в свята, загальний перегляд розцінок то-що. Натомість соціалістичні змагання належить професійним спілкам запровадити до системи своєї повсякчасної роботи («Ком». ч. 175 з 2. VIII). Ціла пікантність цієї резолюції полягає в тому, що соціалістичні змагання були власне організовані на підставі постанови ЦК комуністичної партії, як ударна кампанія і термін для них був визначений в шість місяців з 1 квітня по 1 жовтня, як це встановлено інструкцією комісії керівництва соціалістичними змаганнями. Цією ж інструкцією передбачено створення спеціальних органів для керування змаганнями («Ком». ч. 74 з 31. III). При цих умовах теперішня московська резолюція означає не що інше, як відміну постанов авторитетних совітських чинників і перехід до повільної ліквідації цілої кампанії, ліквідації при цьому передчасної. Очевидно, заколот і деорганізація, внесена в життя окремих підприємств цим новознайденим методом порятунку промисловості, були занадто великі й з ліквідацією експерименту треба було поспішити. Треба отже констатувати ще одну невдачу спроби вказати нові методи й шляхи господарювання «гнилому» капіталістичному Заходові.

В. С.

З міжвароднього життя.

— Сполучені Штати Європи. — Балтійська конференція.

За гомоном гаазької конференції та китайсько-совітського конфлікту європейська політична опінія присвятила відповідно мало уваги тій ідеї, що її кинув до світу французький міністр закордонних справ Аристид Бріан, заговоривши про можливість та необхідність утворення Сполучених Штатів Європи.

Ідея стара, як старий наш суходол європейський. Провадилася вона ще римськими папами за середньвіччя, до певної міри лежала в основі так званих священних імперій того часу. Кохався в ній словутній гуситський король Юрій з Подсбрадів та французький король Генрих IV. Говорив про ту ідею Віктор Гюго; натхнений нею був і американський президент Вільсон, складаючи свій проєкт Ліги Націй, а пізніше виникла вона в образі відомої Пан-Європи, автором якої був не то німець, не то мад'яр, а по матері японець — граф Куденгове. Тепер про ту саму ідею заговорив не теоретик чи ідеаліст, а практичний політик, тверезий і життєвий, захопаний у компромісах, майстер всякого роду полагодження, гарячий патріот своєї батьківщини, що на ньому не залишив інтернаціоналістичного сліду навіть соціалістичний стаж, перейдений ним свого часу.

На жаль, сам Аристид Бріан висловився дуже скупо і загально, — явна річ з тим, аби вислухати спочатку, що скаже з приводу цієї думки світова преса. І лише потім, коли звістка про його слова обійшла всі газети, його думки висловив за нього в «Le Matin» відомий політичний публіцист Жюль Заурвайн, пославшись на свої з Бріаном численні приватні бесіди, що точилися на тему про федеративну Європу. У тих бесідах голова французької влади означав свою акцію такими рисами.

Перш за все, він гадає, що думка зараз же утворити з Європи Сполучені Штати на кшталт Північної Америки несвоєчасна і не реальна. Статися це може лише після довгої праці й підготування, коли настануть для того відповідні умови та відповідні настрої серед таких одмінних і ріжнотоманітних народів Європи. Найбільше, про що можна зараз поважно думати, це

щось подібне до економічного федеративного зв'язку між європейськими державами. Дорога до того — спільне й серйозне обмірковання того питання всіма заінтересованими державними урядами. І лише після того, як перейде обмін думками, як буде встановлено між державами певний контакт, може бути виявленою та форма, яку слід надати акції про європейське об'єднання. Розпочати той обмін думками Аристид Бріан мав начеб-то уже на близькому засіданню Ліги Націй в Женеві.

Поширена думка, що ідея об'єднаної Європи спрямована вістрям своїм проти Сполучених Штатів Північної Америки. Французький міністр не хотів би, аби його так розуміли. Він гадає навпаки, що сфедералізована Європа була б дуже корисною для Америки. І то з двох причин. По-перше, європейське економічне об'єднання гарантувало б світову фінансову рівновагу, і збогачена Європа незмірно збільшила б споживання продуктів американської індустрії. А по-друге — Америка, як і Європа, для свого дальшого економічного розвитку потребують забезпеченого світового замирення. Федералізована Європа була б тому найкращою гарантією. Могутня повітряна, суходольна та морська поліція такої Європи була б єдиним засобом припинити скривз та остаточно спроби його будь дальшого озброєння, про що досі так безуспішно дбає американський уряд. Не було-б тоді якогось суперництва між Європою та Америкою, а було б лише корисне для цілого світу співробітництво їх.

Прихильники федералізованої Європи уявляють собі політично й економічно об'єднаною лише суходольну західню Європу, без Англії, з одного боку і без ССРСР чи Росії, з другого. Без Англії, тому, що інтереси цієї держави знаходяться не стільки в Європі, скільки в усіх інших частинах світу; без ССРСР чи Росії — тому що ця держава не належить зовсім до Європи. Аристид Бріан до того ставиться трохи інакше. Його *porte-parole* говорить за нього про Англію в такий спосіб:

Французький уряд уявляє собі європейську федерацію утвореною за інтегральною допомогою та за повним співробітництвом Великобританії. Коли певні частини Британської імперії запротестують проти того, як протестували вони в 1924 році проти загального протоколу про арбітраж, і коли англійська метрополія, за слабкістю своєю, послухає їх та одірветься від європейського об'єднання, то, явна річ, доведеться творити організацію без Англії.

А про Росію з того-ж джерела читаємо:

Коли Росія змінить свої економічні уявлення в такий спосіб, що зможе працювати з іншими державами, надихаючи їм до себе довір'я, це буде щасливою подією, бо одночасно з тим буде відтворено й російський ринок. Доки-ж того немає, треба сподіватися, що Європа не підпаде знову тим ілюзіям, які були свого часу в Генуї та в Гаазі на економічних з большевиками нарадах, дякуючи чому цілий 1924 рік перейшов у неплідних контрверзах. В європейській федерації Росія, хоч би й дуже радикальна політично, буде бажаною, але для большевизму в ній місця не знайдеться.

Залишимо на боці слова про Америку та Англію. Явна річ, що ці держави можуть бути заведені лише до світового об'єднання, а європейську федерацію треба буде ставити без них. Зостається ще Росія. Большевиків французький міністр виключає із можливої європейської федерації. Про яку Росію не большевицьку говорить він, із його слів не видно. Не ясне також і ставлення Бріана до того визвольного процесу на Сході Європи, що захопив Україну, Кавказ та інші країни колишньої московської імперії, що неухильно має привести в кінечному своєму результаті до визволення поневолених Москвою народів та до одновлення їхньої державности. Мабуть таки проблема Сходу Європи для французької влади не ясна, або має другорядне значіння. Тому, як здається, й майбутня Росія трактується в наведеній цитаті властиво не як держава, а просто як ринок. Таким чином концепція французького міністра про федеративну Європу, хоч він начеб-то того й не хоче, зводиться до тої самої Пан-Європи без Англії і без Росії.

Але все це теорія. Практично кажучи, шляхи до федеративної Європи, на французьку думку, ідуть через порозуміння і взаємне наближення лише

двох найбільших суходольних європейських держав, а саме Франції й Німеччини.

На сьогодні франко-німецька згода — база цілого європейського прогресу. Далі згадувати тяжко. Але можливо, — коли на то буде взаємна добра воля, — що справа піде далеко скоріше, ніж то можна зараз припускати. Можливо, що після того, як дві великі суходольні країни урегулюють свої взаємовідносини, навколо них повстане європейська федеративна система, як солідна будова, сперта на два центральні могутні стовпи.

Як видно з цитованої статті, французький ініціатор федеративної Європи припускає, що його думки зустрінуть жорстокий спір з боку правих партій в усіх європейських країнах. Подекуди так воно й сталося. У Франції, наприклад, Аристид Бріан підтримав Еріо, а «L'Echo de Paris» пропонує йому закинути «крихітлі ілюзії» та «триматися реальності». Але саму різку критику французький міністр зустрів не з правого, а з лівого боку. Так офіційний орган англійської трудової партії, що зараз стоїть у влади, просто говорить про те, що Аристид Бріан своїм проєктом зробив «лиху послугу справі замирення». «Daily Herald» вважає, що цілий проєкт спрямовано, з одного боку, проти Америки, а з другого — проти Англії, а в Європі проєкт федерації має на оці на віки ствердити сучасні взаємовідносини державних сил. Англійська Labour Party, закінчує свою критику газета, — ніколи не підтримає того проєкту, що змагається до розподілу цілого світу на окремі одиниці, ворожі одна одній. Бо-ж справжній Союз Націй мусить мати в своєму складі всі народи, не викликаючи ні одного з них.

Так стоїть поки-що думка про федеративну Європу. До ближчого аналізу самого проєкту можна буде повернутися після того, як голова французької влади зробить відповідну приобіцяну ним заяву в осінній сесії Ліги Націй, що незабаром відбудеться в Женеві.

Майже одночасно з проєктом федеративної Європи європейська преса обміркувала ще раз і проблему балтійської конфедерації. Приводом до того стала подорож шведського короля, що, відповідаючи на візити естонського та латвійського президентів до Стокгольму, одвідав Ригу та Ревель, де його зустріли з великою пошаною і з великим ентузіазмом.

Естонія і значна частина Латвії колись входили до складу Шведського королівства і втрачені були шведами лише у XVIII ст. на користь Росії. Подорож до них короля Густава V припада на певну історичну дату, бо як раз триста літ тому в 1629 році Швеція по договорі з Польщею дістала від неї території сучасних Естонії та Латвії, якими й володіла більше як сто літ. Здавалося б, такі спогади не могли бути сприятливими для королівського візиту. Але сталося навпаки. Справа в тому, що століття приналежність до Швеції була щасливою епохою в естонській та латвійській історії, бо перед тим було панування німецьких лицарів, — часи руїни й занепаду, а під шведською рукою країна розцвіла, населення збогатіло й цивілізувалося настільки, що потім могло вже так сяк витримати тяжку руку пізнішого «обрусительства».

Але, явна річ, взаємне наближення держав будується не на історичних, хоч би і добрих споминах. Підкладом для того мусять бути реальні сучасні інтереси. Такі інтереси у балтійських держав існують і потребують своєї охорони. На цьому місці свого часу переказано було про елементи балтійської проблеми, про питання балтійського союзу, а також про те, чому він досі не реалізований. Балтійські держави жили завжди під загрозою з боку свого східного сусіди, колись Росії, зараз — СРСР. До XVIII ст. геремонія на Балтійському морі належала Швеції, потім вона було перехоплена Росією; зараз СРСР всіма силами змагається повернути те, що вилізнуло з російських рук в 1917-1918 роках. Але не в інтересах балтійських держав, аби повторилася знову така недавня історія. Ніхто з них, в тому числі й

Швеція не претендує на гідність балтійського гегемона, а всі разом дбають лише про те, щоб, як висловилася одна із шведських газет, — «заткнути дірку, через яку впливає Нева до Фінської затоки», аби через неї не вискочив знову російський гегемон.

Досі проблема балтійського союзу ставилася без участі Швеції. Говорилося лише про згоду новоутворених балтійських держав: Фінляндії, Естонії, Латвії і Литви під проводом найбільшої з них — Польщі. Польсько-литовські незгоди та де-які інші причини стали тому на перешкоді. З цілого комплексу балтійських держав об'єдналися між собою політично та пересправляють про об'єднання фінансове лише Естонія та Латвія. До них тепер і наближується Швеція, вважаючи, що до того наближення пристане й Фінляндія, і таким чином «дірку» Фінської затоки прикрито буде подвійною охоронною лінією: Гельсінки — Ревель та Рига — Стокгольм.

Не треба гадати, що такого рода наближення зараз же прибере якусь точну форму федерації, конфедерації чи навіть союзу. Балтійське об'єднання може обійтися й без формального договору. Скандинавські держави — Швеція, Норвегія та Данія — дають тому приклад. Не маючи жадного формального договору, вони вже давно фактично являються до певної міри сконфедерованими, бо ведуть спільну, одноманітну закордонну політику, порозуміювачися одночасно і по всіх видатних питаннях внутрішньої економічної політики. Продиктували їм це їхні взаємні інтереси, а органами того порозуміння являються періодичні конференції скандинавських міністрів та скандинавських королів. На одну із таких конференцій, зараз же після візиту з Риги та Ревелю, вирушив і шведський король Густав V.

Значіння можливої неписаної конфедерації балтійських держав перекидається далеко по-за їхні меж. До такої конфедерації цілком легко приступити Польщі, як державі також балтійській, а за нею й Румунії. Тим були б заткнуті всі «дірки» на західньому суходольному російському кордоні; чорноморські ж її «дірки» можуть бути заткнуті лише Україною та Кавказом.

Усе те добре розуміють балтійські держави, розуміє мабуть така і Швеція. Поїздка її короля припала також і на шведсько-українську історичну дату, а саме на 220 річницю Полтавського бою. Культурні народи таких дат своїх не забувають.

Observer.

З преси.

Резолюція з протестом проти окупації совітами України і Грузії, що її оце ухвалив допіру 5-ий конгрес CIAMAC-у (Conference Internationale des Associations des Mutilés et des Anciens Combattants), який недавно відбувся в Варшаві, роздратувала і не помалу знепокоїла совітську пресу. «Пролетарська Правда» (ч. 182 з 11 серпня с. р.) присвячує резолюції передовицю — «Вони співчують»... Добре пишуть большевицькі передовики! От хоч би й це:

«Безперечно ця резолюція є один з чергових трюків у психологічному підготуванні спантелених мас Європи до майбутнього нападу на нас. До цього світові шахраї знову витягають на світ свої мічені карти, свої заявлені «аргументи» про «окуповані Радами» Україну, Грузію то-що».

Згадавши, як годиться, про петлюровців, що на їх пропозицію конгрес ухвалив цю резолюцію, передовиця тягне далі своє:

«Треба втратити всяке почуття гумору, щоб висунути на цю роль найпатентованіших запроданців і погромників. Та не до гумору тим, чию ставку без жалю б'є історія, хто тонучи і за бритву хастається».

Це вже про всю «імперіялістичну» Європу, що от-от загибає. І далі:

«Не випадково сфабриковано оцей «5-ий міжнародній конгрес інвалідів війни». Не випадково й те, що резолюцію «співчуття» окупованим Україні і Грузії написано суто соціал-демократичною мовою».

Поставивши ухвалу інвалідів в зв'язок з резолюцією 2-го Інтернаціоналу про совітсько-китайський конфлікт, комуністична газета лякається висновку:

«Пацифізація Східної Європи не можлива без звільнення України та Кавказу з-під Радянського ярма». А тому, — б'є на гвалт газета, — в похід проти червоних імперіялістів», проти ССРСР».

З переляку совітському органу вже ввижається похід проти ССРСР, що до його привід дає ухвала інвалідів. Не так швидко! Нема чого червоним окупантам боятися хрестового походу проти них, але що-правда не менше страшним для їх розбійного панування являється зрозуміння в Європі того, ким вони справді суть, теперішні «собірателі Руси», та на чому держиться влада їхня над поневоленими народами. Де-далі зростає серед європейського громадянства зрозуміння цього, де-далі зміцнюються симпатії до окупованих Москвою країн та до їх визвольних змагань. Одною з ознак цього, і дуже яскравою, і являється ухвала конгресу інвалідів.

* * *

Панове Мазепа й Феденко знову вмістили в «Ділі» ч. 181 з 15. VIII. с. р. довгого листа, де в імені Закордонної Делегації УСДРП пояснюють і розвивають тези попереднього. Багато говорять про уряд УНР та вияснюють свій погляд на нього, обвинувачують його у сьоми смертних гріхах, з них перший — залежність та недемократичність.

До цієї справи складної — відносини УНР з іншими державами та взаємини її уряду з тою чи іншою українською партією — доведеться може ще коли й повернутися. А тут зазначимо лише що-до «залежності центру УНР від чужих сил», що він, отой центр, оід жадної держави не залежить в кожному разі в такій мірі, в якій залежить УСДРП від Екзекутиви 2-го Інтернаціоналу. Адже партія ця без його, отого Інтернаціоналу, згоді не то ворохнутися, а й помислити що боїться, «страха ради Іудейська» жертвуючи іноді навіть правдою. От хоч, би на зразок цього, прилюдне заперечення всім відомого факту — участі де-яких с.-д. «в технічній праці уряду УНР».

За лекцію демократизму вельми вдячні, але потрібніші ті лекції не нам, а кому іншому. Годиться тут нагадати одне місце з листа групи с.-д., що з'явився був в червонецькому «Часі» (ч. 236 з 23. VII с. р.):

«Оголошуючи цю свою заяву без порозуміння з тими партійними організаціями, в склад яких входять ті партійні товариші, які бе-

руть активну участь в технічній праці Державного Центру, Закордонна Делегація поставила ряд партійних товаришів у фальшиве становище і порушила тим вимоги партійної етики».

Цей уривок виразно свідчить, як розуміють і в життя переводять демократичні принципи, навіть що-до своїх партійних товаришів, автократи з Закордонної Делегації. Отже, «врачу, ісцілися сам»...

Пишучи про замітку — «З преси» в ч. 29-30 «Тризуба», сучасні лідери с.-д. зауважують:

«Не знаємо, свідомо чи не свідомо, але автор цієї замітки змішує цілком різні поняття: звичайні (ростріл всюди оригіналу) політичні розмови між членами різних політичних угруповань і відповідальні політичні наради».

Отже виходить по їхньому, були не «наради», а «розмови». Але були. Досить того. Не будемо сперечатися за слово, під крилом якого ніби так добре почувують себе автори листа. Так само як не варт доводити тепер, чи йшла там річ про «важніші державні справи» чи тільки про погоду.

Далі в листі накидається нам «плутанину», яку ніби то ми вносимо в своїй замітці

«що-до розуміння вжитого «Тризубом» виразу про «технічну працю», і пишеться:

«Але в даному випадку в статті «Тризуба» вжито вираз («активна участь в технічній праці уряду»), які давали підстави для ширшого розуміння цих виразів у значінню політичної відповідальності за діяльність цього уряду. Закордонна Делегація, спростовуючи в своєму листі до «Діла» це місце в замітці «Тризуба», мала на увазі лише таке толкування виразу «технічна праця».

Перечитали ще раз свої слова, що їх написано місяць тому. *) Просимо теж зробити і читальника ласкавого і переконатися, що зміст їх цілком ясний и виразний. Політичної відповідальності, яку несемо за свою працю, ми на с. д. не скидаємо. Але факт — участі де-яких с. д. «в технічній праці уряду», про який була мова тоді, ще раз стверджуємо.

Заперечуючи цей факт, як свідчать самі їх партійні товариші, — «Закордонна Делегація розійшлася з фактичним станом річей, добре самій їй відомим». («Час». ч. 236).

А «розійшлася з фактичним станом річей», — делікатно мовлячи, — то й доводиться їй тепер ховатися за «толкування виразів».

* * *

В числі 242 з 7.УІІІ черновецького «часу» знаходимо таку «заяву»:

Не бажаючи більше брати відповідальної участі в політичному життю на еміграції, я виступив із Закордонної Делегації УСДРП 18 листопада 1928 року, а тим самим склав свої обов'язки як представник України в Екзекутиві Соціалістичного Робітничого Інтернаціоналу. Залишаючися вірним своїй партійній ідеології, і на далі не належу на еміграції до жадної, ані партійної, ані політичної організації.

Подєбради. В липні 1929 р.

О с и п Б е з п а л к о (-)

*) Диви «Тризуб», ч. 29-30, ст. 56-57: «З преси»

На своєму місці в наших оглядах «З міжнароднього життя» ми вже підкресливали, що Україні не байдуже до совітсько-китайського конфлікту, до того яким шляхом піде його розвиток. «Courier de Genève» ч. 215 з 7 серпня с. р. наводить таку телеграму:

«Лондон, 5-го. Проф. Смаль-Стоцький, голова комітету союзу народів, поневолених совітським урядом, зробив візит послові китайському в Лондоні і іменем того комітету, який репрезентує 12 національностей, висловив йому почуття палкої симпатії до китайської нації в її боротьбі проти совітського імперіялізму. Пан Смаль-Стоцький під час розмови ствердив своє глибоке переконання в неспроможності совітів витримати війну, не зважаючи на їхні войовничі демонстрації, що випливають з надії викликати комуністичну революцію в Китаї. По-за тим він додав, що й совіти дуже добре розуміють що всяка мілітарного порядку операція, а особливо розпочата в такій далекій країні, як Сибір, виключе без найменшого сумніву могутні повстання, особливо на Кавказі і на Україні, які мають прискорити безперечно упадок совітського уряду, з огляду на хитке становище режиму».

З широкого світу.

— В Копенгазі відбувся в присутності 2.000 делегатів від 41 країни міжнародній конгрес Т-ва нового виховання.

— 1.250.000 бойскаутів, обклавши себе податком в 1 пені, мають піднести дар фундаторові скаутизму серві Робертозі Баден-Поуель.

— Коефіцієнт народжень в Сполучених державах Північної Америки з 20, 7 відс. упав в 1928 році до 19,7 відс.

— При повороті з Мейдана до Кабулу невідомі обстріляли автомобіль диктатора Хабібулі; розбито було шкла, але з пасажирів ніхто не постраждав.

— В Руані відбувся 6-ий конгрес союзу французьких видавців.

— В 1928 році загальний прибуток шведського населення обчислено в 6 мільярдів корон, се-то в 1.000 корон на кожного мешканця; з цих 1.000 корон — 200 корон приходить від дерева — найбільшого національного багатства Швеції.

— Сербський уряд дозволив перевезти з Брюсселю до Білгороду прах ген. Врангеля.

— Святий Престол вирішив перевести кодифікацію церковного права для східне-римських церков.

— 11 і 12 серпня в Німеччині відбулися свята конституції.

— На іспансько-португальському кордоні відбулося побачення іспанського диктатора ген. Примо-де-Рівера і ген. Фераса, португальського прем'єр-міністра.

— Московське ГПУ зруйнувало славнозвісну каплицю Іверської Божої Матери; вже після зруйнування комісар освіти заявив свій протест.

— Американське м-во війни опублікувало дані про покращення оз-

Посвячення пам'ятника на могилі сотн. П. Задорожного в Ковелю.

броння і матеріалу американської армії з часу великої війни. Ці покращаня оцінюються від 25 відс. до 100 відс.

— В Меці підписано турецько-геджаський договір дружби й арбітражу.

— В Будапешті відбувся конгрес міжнародньої конфедерації студентів (СІЕ).

— В результаті Стокгольмського лісового міжнароднього конгресу поновлено міжнародній лісовий союз, бюро якого має бути в Стокгольмі. Чергові міжнародні конгреси лісоводства мають відбутися в Парижі в 1932 році і на Угорщині в 1935 р.

— 13 серпня в Цюриху відбулося установче зібрання новозаснованої жидівської організації «Джюіш Адженсі»; віце-президентами обрано Маршала з Н'ю-Йорку і лорда Мельшета з Лондону. Голова організації проф. Вейцман виголосив програмову промову що-до колонізації Палестини.

— Командармом большевицьких військ на Далекому Сході призначено Блюхера, був. заступника начальника української військової округи і дорадника хинського націоналістичного уряду.

— В Новій-Зеландії в окрузі Самоа повстали тубольці. При усмиренню вбито 15 повстанців і ранено кілька поліціянтів.

— В Женеві відбувся міжнародній університетський жіночий конгрес.

— З приводу першої річниці розв'язання Сирійської конституанти в Алеппо і Дамаску відбулися маніфестації сирійських націоналістів.

— Президент Спол. Штатів Північної Америки Гувер має зробити візиту до Мексики.

— До Кілю прибула з візитом італійська ескадра; начальник її адмірал Рога був офіційно прийнятий німецьким урядом в Берліні.

Хроніка.

З Великої України.

— Англійська кооперативна делегація відвідала Україну. За свого побуту англійські кооператори відвідали також УАН, де були зустрінуті неодмінним секретарем Академії акад. Корчак-Чепурківським («Пр. Пр.» ч. 180 з 9. VIII).

— Члени американської делегації до ССРСР на Україні. 6 серпня Полтаву відвідали делегати американського м'ясного тресту «Сфінг і К-о», що є частиною американської делегації, яка прибула до ССРСР. Американці знайомилися з українською м'ясною фабрикою та холодильником. («Ком.» ч. 180. з 8. VIII).

— Німець цікавиться укр. піснями. До Києва прибув німецький народний вчитель Ганс Ремер, який збирає на Україні народні побутові пісні («Пр. Пр.» ч. 182 з 11. VIII).

— Археологічні розкопки в Хортицькому районі. Наукова археологічна експедиція під головуванням акад. Яворницького виявила на островах в Хортицькому районі багато вісяних струментів з перед 3.000 літ до нашої ери. На правому та лівому берегах Дніпра виявлено по селищу з римських часів. На острові Тавалжанському знайдено кам'яне спорудження великих розмірів. В селі Привільному виявлено т. зв. «поля поховання», на яких знайдено цікаві фрагменти. В окремих похованках знайдено багато срібного, бронзового й

залізного посуду, бронзові блишты то-що. Біля порога Криничного на лівому березі Дніпра знайдено 8 могил, які являють собою пам'ятки культури тюркських племен. («Ком.» ч. 183. з 11. VIII).

— Всеукраїнська художня виставка в Одесі. Зараз в Одесі розташовано в Одеському Держ. Художньому Музею другу всеукраїнську художню виставку Головмицества Наркомосвіти («Ком.» ч. 178 з 6. VIII).

— Виставку картин художників-самоучців відкрито в Києві в клубі Нархарчу. На виставці є коло 700 експонатів («Пр. Пр.» ч. 180 з 9. VIII).

— Татарський театр гастролює тепер на Україні («Пр. Пр.» ч. 187 з 17. VIII).

— Робітники не йдуть до «робфаків». З'ясувалося, що цього року створилося «загрозливе становище» з прийняттям робітників до вищих шкіл. Робітники відмовляються йти на «робфак», бо студентська стипендія менша за їхній зарібок, який вони мають, працюючи на заводах («Ком.» ч. 179 з 7. VIII).

— Зміна кордону між У С С Р та Б С С Р. Раднарком України ухвалила передати Білоруській ССР урочище «Рубеж» площею в 155 гект., що перебуває у віданні Овруцького лісництва на Коростенщині («Ком.» ч. 185 з 14. VIII).

— Планування «Вели-

кого Запоріжжя». Відбулася в Харькові нарада в справі планування майбутнього міста коло Дніпрельстану. Нарада висухла думку комісії експертів, що виїздила оглядати місце майбутнього міста («Пр. Пр.» ч. 185 з 15. VIII).

— Всеукраїнська конференція піонерів відкрилася в Харькові 14 серпня; вона вивершила всеукраїнський зліт піонерів. Є тепер на Україні 10 тисяч піонерських загонів, що об'єднують 656 тисяч піонерів («Пр. Пр.» ч. 185 з 15. VIII).

— Конференція безпритульних дітей. На вулицях Харькова було заряджено збирання безпритульних дітей на конференцію. До клубу піонерів було таким чином загнано понад 600 дітей, яким представники комсомолу і піонерів зробили доповіді про дитячий комуністичний рух та завдання всеукраїнського піонерського зльоту, на якій конференція обрала 5 делегатів («Ком.» ч. 180 з 8. VIII).

— Українізація. Після перевірки стан українізації на Луганщині визнано за незадовільний. Діловодство по установах українізовано лише на 50 від. По лікарнях та на заводі ім. Жовтневої Революції дуже часті випадки ворожого відношення до українізації. На названому заводі із 720 співробітників, що їх останнім часом перевірено, лише 29 зараховано до першої категорії. На останню перевірку із 150 погликаних явилось тільки 20 чол. («Ком.» ч. 183. з 11. VIII).

— Двохмісячник української книги виявив на Одещині багато перешкод, які на своєму шляху зустрічає поширення укр. книги. На одному з підприємств суднобудівельні ім. Марті директор відмовився підписати гарантійного листа за взяті робітниками на борг книжки, що зірвало книжковий базар («Ком.» ч. 178 з 6. VIII).

— Результати чистки на Одещині. На Одещині під час «чистки» перевірено коло 2.000 комуністів, з яких 53 виключено з партії, як шкідливих та «соціально-небезпечних». Крім того 92 звільнено за т. зв. «другою категорією» та на 64 накладено різні адміністративні кари. («Ком.» ч. 181 з 9. VIII).

— Присуди. Двох слян з с. Гришковці на Житомирщині — Севрюгу та Кількевича засуджено до 6 літ в'язниці з суворого ізоляцією з висилкою після відбуття кари за межі округ Волинської, Бердичівської та Київської за те, що вони організували таємні наради глитаїв, де розроблювали плани зриву радянської кампанії («Ком.» ч. 181 з 9. VIII).

— Художнього керівника театру ім. Франка у Києві — Гната Юру запрошено до Нью-Йорку поставити в жидівському театрі «Пригоди бравого салдата Швейка» («Пр. Пр.» ч. 187 з 17. VIII).

— Приклад совітської недбайливості. На ст. Кривий-Ріг два вагони з макаронами для міста Кривий Ріг простояли 54 дні, тоді, як в місті відчувається гострий брак продуктів. За простої вагонів заплачено більше як 600 карб. («Ком.» ч. 183 з 11. VIII).

У Франції

— З життя Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції. — В Генеральній Раді. Після канікулярної перерви Ген. Рада Союзу відновила свою роботу засіданням 28 серпня, на якому заслухано було звіт секретаря Ген. Ради з організаційної поїздки до Труа, далі про життя українських колоній в Коломбелі і Кріль, а також про лекцію д-ра Модеста Левицького в Шалеті.

По докладу Скарбника Ген. Рада заслухала звіт про стан

членських внесків, про поповнення окремих фондів, затвердила видані допомоги і обговорила питання внеску до Вищої Еміграційної Ради. Хоч Ген. Рада не прийняла ніяких остаточних рішень що-до об'їзду Громад, є підстави думати, що в місяці вересні члени Ген. Ради мають побувати принаймні в Крезо і Ліоні.

Лист до Редакції.

Високошановний Пане Редакторе!

Просимо ласкаво вмістити цього нашого листа на сторінках «Тризуба».

Прочитавши в останньому числі «Тризуба» відозву Церковної Ради і розуміючи всю вагу й значіння української парафії в Парижі,

признаємо, що тільки одноразова пожертва всіх нас, кому дорога справа рідної церкви на чужині, може допомогти поставити парафію на рівну путь. Ми кличемо всіх дати на цю справу одноразово свій південний заробіток. Ми нижче-підписані платимо свою зазначену лепту, наколи таких жертвених осіб найдеться не менше 200.

Відповідні заяви просимо подавати для надрукування в «Тризубі» або до Вищої Церковної Ради, по адресі поданій під відозвою Ради.

Просимо прийняти запевнення нашої справжньої пошани

Майборода (-)

І. Рудичів (-)

Г. Гаврилко (-)

Карбовський (-)

М. Ковальський (-)

24 серпня 1929 р.

Париж.

Зміст

Париж, неділя, 1 вересня 1929 року — ст. 1. — Ст. Сірополко. Большецька влада та українське громадянство в боротьбі за школу — ст. 4. — Є. Гловінський. Капіталізм перед судом комуністичного інтернаціоналу — ст. 6. — Св. Шрамченко. Про укр. філагелістику — ст. 11. — В. Валентин. Маленький фельстон — ст. 13. — М. Єремів. Десять днів в Іспанії, II — ст. 14. — В. С. З життя й політики — ст. 17. — Observator. З міжнародного життя — ст. 21. — З преси — ст. 24. — З широкого світу — ст. 27. — Хроніка. З Великої України — ст. 29. — У Франції — 30.

Книжки, надіслані до редакції:

— Відблиски Думки. Другий зошит. Редагує й передносить Літературний гурток «Думка. Париж. 1929 ст. 80.

— Ф. Голуб. ЛКСМУ в культурно-національному будівництві. Бібліотека «Большовик України» ч. 19. Харків. ДВУ. 1929 ст. 60. ціна 18 к

— Eugenio Onatzky. Russia e Ukraina. Estratto dalla Rivista «L'Europa Orientale». Roma. 1929 ст. 37.

— Prof. D. Doroschenko. Schevtschenko der grosse ukrainische Nationaldichter. Verlag E. Wyrowyi. Berlin-Praha. 1929. ст. 48.

— Независимый Кавказ. (Le Caucase Independant). Орган Кавказской конфедералистской мысли. ч. 1 Август 1929. Париж: ст. 32.

БІБЛІОТЕКА ІМЕНИ С. ПЕТЛЮРИ

відкрита: в середу від 6-9 год., в суботу від 4-9 год. і в неділю від 1-5 год.

Випозичання книжок. Абонімент — 5 фр. місяшно. Висилка на провінцію коштом абонента.

Адреса: 11, Square de Port Royal (15, Rue de la Santé) 1-ий поверх — наліво.

Український Громадський Видавничий Фонд в Празі, Чехословакія (PRAHA — VRSOVICE BROZIKOVA 390) має на своєму складі низку видань на французькій мові, список котрих подаємо нижче. Як свідчать вже теми, згадані книжки були призначені для пропаганди української визвольної боротьби. Гадаємо, що згадана література ще й сьогодні не втратила свої вартости і може бути використана нашою еміграцією на терені Франції. Згадані книжки радо висилаємо організаціям і особам, після присилки ними 10 франків французьких, що складає вартість пересилки одного комплекта рекомендованою поштою.

1. Abrégé de l'histoire de l'Ukraine, par **Michel Hrushewsky**, professeur à l'Université, p. 254.
2. Anthologie de la littérature Ukrainienne jusqu'au milieu du XIXe siècle. Avec un avant-propos de **M. A. Meillet**, professeur au College de France, p. 143.
3. **Dr. Etienne Smal-Stockyj**: Lemberg (Léopold), cœur de l'Ukraine occidentale, p. 16.
4. Le parti socialiste-révolutionnaire Ukrainien. Programme précédé d'une notice introductive de la délégation.
5. Le problème agraire en Ukraine et la loi agraire de Centralna Rada, p. 16.
6. Pour la Galicie! Appel à la démocratie mondiale, p. 16.
7. La lutte sociale et politique en Ukraine, 1917 — 1918 — 1919, p. 43.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Тризуб»). Boite post. № 15. Paris XIII.
— Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.